

Die uw jeugd vernieuwt als die van een arend

De Reformatie

Weekblad tot ontwikkeling van het gereformeerde leven

Knielen hoort voor Kampen-Noord

Als je zus in moeilijkheden verkeert, wil je er graag alles aan doen om haar te helpen. Of zij je kleine zusje of een oudere zuster is, maakt niet uit. De band van het bloed spreekt. Je zou zo graag helpen! Wat er ook in de loop van de jaren ook tussen jullie geweest is, toch zie je die ene met wie je diep verwant bent, graag gelukkig. Maar wat moet je doen, als alles al is geprobeerd? Als er breed familieberaad heeft plaatsgevonden en alles gezegd is? Dan blijft er één ding over: bidden voor je zus. De kleinste of die grote. Op de blote knieën.

E.A. de Boer ■

In dit nummer

<i>Kerkelijk leven - E.A. de Boer</i>	
Knielen hoort voor Kampen-Noord	57
<i>Meditatief - H.P. Dam</i>	
Altijd Dezelfde	61
<i>Wandelen met God - B. Luiten</i>	
Alleen zijn is niet goed	62
<i>Achtergronden - H. Post</i>	
In het begin schiep God de hemel en de aarde (2)	64
<i>Aan de broederweg - P.W. van de Kamp</i>	
Gastvrij voor vreemdelingen!?	69
<i>Samenleving - E. van Middelkoop</i>	
De Haagse rechter en de SGP	72
<i>Persbericht</i>	74
<i>Lied van de week, Uit de kerken</i>	75

Een kerk als zus

De verhouding tussen kinderen van één gezin - broers en zusters - wordt door de Heer Jezus toegepast op onze verhouding tot Hem: 'ieder-een die de wil van God doet, die is mijn broer en zuster en moeder' (Mc. 3:35). Wat een eer! Als wij elkaar in de kerk 'broeder' en 'zuster' noemen, is dat omdat we via de Heer verwant werden. Maar ook de kerken op onderscheiden plaatsen staan in relatie met elkaar. Het beeld van de 'zusterlijke' band wordt door de apostel Johannes op de relatie van de kerken toegepast. Z'n tweede brief richt hij aan 'de uitverkoren vrouw en haar kinderen'. En sluit het briefje zo af: 'De kinderen van uw uitverkoren zuster groeten u' (2 Joh. :1 en 13). De apostel geeft die gemeente een eretitel: *kuria*, de vrouw des hui-zes, echtgenote van de *kurios*. De hele gemeente wordt gepersonifieerd als een vrouw met kinderen in haar huis. Daarom spreken wij van 'zusterkerken'. Als die term vervlakt, keert de kleur op haar wangen terug zodra je Johannes leest. Blozen wij van schaamte als we merken hoe onbetrokken we bij onze zusters zijn? Zijn we verdrietig als een

van de zussen in moeilijkheden verkeert? Vandaag schrijf ik over een zusje dat de laatste jaren vaak in het nieuws was. De berichtgeving stemde droevig: de kerk te Kampen-Noord viel uiteen in twee delen. Deze zus kreeg problemen met de communicatie in eigen huis. En de kinderen gingen uit elkaar. Het gezin scheurde in tweeën. Het ene deel vergadert 's zondags in het Ichthuscollege, het andere in de Eudokiakerk. Er was inmiddels familiebeeraad gehouden. Eerst in kleine kring (de classis). Later werd meer familie gemobiliseerd (provinciaal). Uiteindelijk is de zaak tussen de twee groepen kinderen door de ene partij aan het beraad van de gehele familie voorgelegd, de Gereformeerde Kerken in Nederland. En er is een oordeel uitgesproken.

Spreken of zwijgen?

Doen we er niet beter aan te zwijgen? Bij elk toegevoegd woord is er het gevaar dat het een weerwoord oproept. Ik waag mij dus niet aan interpretatie van de uitspraak. Maar laten we de moeite van onze zuster niet doodzwijgen. Ik wil één ding doen: de uitspraak van het beraad van de familie toelichten. Zodat we samen de enige weg van spreken gaan die nu past: die van het gebed tot de Heer, de *kurios* van de gemeenten. Zodat de zusters biddend om die andere zus en haar kinderen heen staan. Want Kampen-Noord is niet de minste onder de dochters van Juda.

Want wat zij doormaakt, raakt ons allemaal. Als we ons tenminste als echte zusters gedragen. Wat heb ik persoonlijk met de kerk te Kampen-Noord? Het belangrijkste is eenvoudig dat ik mij verbonden weet met deze zustergemeente. Dat geldt voor alle 120.000 kinderen van de ca. 300 gezinnen in deze kerkfamilie. Wat een massa gebeden kunnen er opgaan tot de troon van God! En die van het Lam.

Kampen-Noord is niet de minste onder de dochters van Juda

Maar er is meer. Ik was gedurende de zes jaar van mijn studie lid van (toen nog ongedeeld) Kampen en kerkte in de Eudokiakerk bij de predikanten P. Lok en P. Dekker. Onze drie eerste dochters zijn er gedoopt. Dat betekent: veel van onze studenten in de theologie en dus veel van uw predikanten leven een aantal jaren in kerkelijk Kampen. Zij brengen er die belangrijke vormende periode van hun leven door: de voorbereiding op een geestelijke taak ergens in de kerken. Daarom raakt het alle andere zusters extra als de gemeente in Kampen verscheurd raakt. Want daar staat onze Theologische Universiteit. Aan die gemeenten is een extra taak toevertrouwd: een geestelijk thuis te bieden aan alle docenten en studenten die daar wonen en werken. Een gezond geloofsklimaat

om te leren en te groeien in de dienst aan de Heer.

Als er in Zeist een dergelijke breuk zou ontstaan, hoop ik dat de zussen biddend om ons heen staan. Dat mijn broers in het ambt mij niet alleen of met rust laten. Een arm om mijn schouder slaan of mij een schop onder m'n achterste geven. Maar nu het om de kerk van de TU gaat, is dat nog belangrijker. Want Kampen-Noord en Zuid zijn zussen met een wel heel speciale taak in de familie. Daarom is het gezamenlijk gebed in dit geval nog meer geboden. Want rond de TU is een geestelijk gezond klimaat broodnodig om in deze ene gereformeerde kerk geen ongezonde kijk op de anderen te krijgen.

Aanvaarding gevraagd

Drie van onze redacteurs zijn belijdend lid van de kerk te Kampen-Noord. Zij zijn betrokken en moeten dus niet in de pers hierover schrijven. Ik kan schrijven als gewone dominee en als kerklid. En wil stem geven aan wat onder zussen in alle voorzichtigheid gezegd mag worden. Ik ben alleen betrokken in de band van zusterkerken. Genoeg reden om niet te zwijgen alsof de moeite niet bestaat. Wanneer wij helemaal zouden zwijgen, verstommen de gebeden in den lande.

Er is nog een reden om in deze zaak niet helemaal stil te blijven: de kerkkinderen die nu in het Ichthuscollege samenkomen, hebben in november 2004 per brief aan alle zusters gevraagd hen als zusterkerk te blijven aanvaarden. Laten we die vraag serieus nemen. Niet perse door te accepteren dat dit gedeelte van Kampen een zelfstandige zus (zusterkerk) is. Wel door hen op dit moment als broers en zusters in de familie (hoe ook georganiseerd) te blijven beschouwen. En hen dus alles te geven waarop zij recht hebben: gebed en hulp. Zij hebben het laatste appèl op de synode gedaan. Hun vraag verplicht ertoe dat zij de bemoeienis van het familieberaad serieus nemen. Die verplicht ons ertoe voor hen te blijven bidden.

Familierecht

De uitspraak van het familieberaad is te vinden op synode.gkv.nl. In print-out zijn het zeven overvolle pagina's. Moeilijk te vatten voor wie (als ik) de achterliggende stukken niet kent. Toch is de uitspraak duidelijk. Wat zei de synode? Het belangrijkste is dit: de uitspraken van de classis zijn bekrachtigd. Vooral op dit punt: dat de classis de bevoegdheid had om uit te spreken dat alle leden van de kerkenraad dienden terug te treden. Dat wil ik toelichten. Niet om mij met de inhoud van de zaak te bemoeien, maar om iets te laten zien van de structuur van het familierecht tussen zusters. Want dat is het belangrijkste: dát we hebben afgesproken hoe wij in deze familie handelen bij conflicten, hoe wij hulp inroepen en wat we met de uitspraak van het beraad doen.

Aan de kerkenraad is opgedragen het plaatselijk gezin van Gods kinderen te leiden. Toen dit bestuurslichaam lam kwam te liggen door de verdeeldheid van de leden heeft de classis, zeg maar, de voorgdij tijdelijk op zich genomen. Nadat andere hulppogingen niet gelukt waren. De meerderheid van de raad vroeg de classis om die voorgdij, nl. in de persoon van 'broeders die het gezag en de zeggenschap hebben en krijgen om mogelijk te maken dat wij in Kampen-Noord weer broederlijk en zusterlijk kunnen samenleven'. Die *meerderheid* van de raad is hier belangrijk. We hebben immers afgesproken dat een meerderheid van stemmen in een kerkelijke vergadering altijd de doorslag geeft. En dus rechtsgeldig besluit is. We zullen altijd streven naar algehele overeenstemming. Maar als unanimitieit niet haalbaar is, maakt de steun van de meerderheid een besluit rechtsgeldig. Dat is familierecht.

Voogdij

Toen de classis (op verzoek) een driemanschap aanstelde om de leiding over te nemen, was dat geen heerszucht. Artikel 83 van de kerkorde maakt dit onmogelijk. De classis ging later nog een stap verder. Zij oordeelde dat álle leden van de kerkenraad dienden terug te treden (zodat zij de weg voor de gemeente vrijmaakten om een nieuwe raad te verkiezen). Dat is een van de kernpunten die ter beoordeling aan het familieberaad voorlag: mocht de classis dit wel vragen? Mocht zij dit vragen van broeders die toch door de gemeente en zó door God zelf tot het ambt geroepen waren? Het antwoord is klip en klaar: in het familierecht van zusters mocht de classis dit uitspreken. Want haar was om 'voogdij' gevraagd en de classis heeft de raad niet gedwongen. Er was geen sprake van iets als 'ontzetting uit de ouderlijke macht'. Immers, de meerderheid van de raad te Kampen-Noord heeft zich vrijwillig aan dat oordeel onderworpen. Zij zijn afgetreden. En nu komt het: de beslissing tot aftreden is in Kampen niet door individuele kerkenraadsleden genomen, maar *door de meerderheid van de raad* (en dus per gezamenlijk besluit).

De minderheid van de toenmalige raad is eerst bij de particuliere synode en tenslotte bij de generale synode in appèl gegaan. Zeg maar, de Hoge familieraad, laatste instantie van appèl in de kerkelijke rechtspraak. Deze vatte de kern van het geschil zo samen: 'Had de classis de bevoegdheid uit te spreken dat alle ambtsdragers van Kampen-Noord dienen af te treden en kon de classis daartoe ook daadwerkelijk besluiten?'

Terzijde: er was appèl aangetekend tegen verschillende uitspraken van de particuliere synode. Inzake bepaalde uitspraken zegt de generale synode: de PS had zich moeten beperken tot de klacht ten aanzien van wat de classis uitsprak. Zij had niet ook nog een oordeel

mogen geven 'over gedragingen van partijen ná en in reactie op de besluiten van de classis'. Dan denk ik bijv. aan het feit dat tien ambtsdragers met de predikant plus een deel van de gemeente op een gegeven moment zelfstandig zijn gaan vergaderen. Daar kan de PS van alles van vinden, maar haar was niet om een oordeel dáárover gevraagd. Maar het oordeel van de PS wordt op het kernpunt wel door de GS bekrachtigd: dat de classis van de hele raad mocht vragen om terug te treden, omdat deze onmachtig was gebleken leiding te geven.

Troonsafstand

De belangrijkste uitspraak van de GS is: 'het bezwaar dat de classis de bevoegdheid mist om uit te spreken dat alle leden van de kerkenraad, inclusief de predikant, dienen terug te treden, is ongegrond'. Met als gevolg: 'nadat (de meer-

'Ga heen, koel af en wordt warm voor elkaar?'

derheid van) de kerkenraad heeft besloten zich te gedragen overeenkomstig het oordeel van de classis en terugtreedt, kunnen de overgebleven leden niet meer optreden als het met gezag van een kerkenraad toegeruste lichaam'. Kort en goed: a. de classis mocht de kerkenraad vragen om terug te treden en b. toen de meerderheid dat ook deed, was dat een meerderheidsbesluit voor de gehele raad. De minderheid, die dat niet wilde, kon niet als rompkerkenraad doorgaan. De meerderheidsbeslissing, zo maak ik uit de stukken op, betrof het (gehoor geven aan de oproep tot) aftreden van de raad als geheel. Er is dus geen sprake van dat individuele ouderlingen en/of diakenen om ontheffing vroegen op grond van persoonlijke redenen. Dit is een uitzonderlijke maatregel. Als er geen dwingende redenen zijn, zou het verlaten van het ambt moeten heten. Heeft u eerder gehoord van een hele kerkenraad die opgeroepen wordt af te treden en dat ook doet? Ik meen dat hetzelfde door de classis van de CGK is aangeraden in Zeewolde. Ja, er moet wel een diepe crisis zijn die de raad lam legt. Wel, zegt de synode als laatste: 'de uitspraak van de classis dat alle kerkenraadsleden dienden terug te treden is op goede gronden genomen' (besluit 10a).

Wanneer (door de meerderheid) het besluit genomen wordt dat de hele kerkenraad aftreedt, is er zoiets over als een demissionair kabinet. Het enige dat hij kan doen is als adres fungeren en verkiezingen uitschrijven. Om een nieuwe raad van ouderlingen en diakenen te verkiezen. En de weg vrij te maken voor... in de eerste plaats gebed om de leiding van de Heer Jezus en de Geest. Hij moet nieuwe oudsten aanwijzen uit het midden van de gemeente. Mag ik het zo duiden? Door af te treden legde

de kerkenraad in meerderheid haar bevoegdheden terug in de handen van de hemelse Heer. Machteloos, nederig, schuldbewust, lamgelegd. Afstand doen van onze tronen past, willen we ooit onze kronen voor de voeten van het Lam werpen.

Terug naar af

Mooi gezegd, denkt u misschien. Maar wat hebben de kinderen van onze zus in Kampen-Noord en in het Ichthuscollege daaraan? Dit oordeel helpt hen concreet geen stap vooruit.

bevoegdheden terugleggen... in handen van de Heer

Heeft het Hoge familieberaad de zuster in de kou laten staan? 'Ga heen, koel af en wordt warm voor elkaar?' De GS wijst geen enkele weg vooruit. Hoe moet het in Kampen-Noord waar een nieuwe kerkenraad gekozen is, maar zonder verkiezing door de leden die zich in het Ichthuscollege verzamelen? Hoe moet het met de mannen die zich de kerkenraad voelen van de kinderen die in het Ichthus bijeenkomen? En de predikant? Het Hoge familieberaad geeft geen enkele fingerwijzing. Hoe moeten de twee delen weer één gemeente vormen? Toen ik het persverslag las, was dit mijn eerste indruk: een magere uitspraak die niet concreet helpt. Maar na lezing van de besluitekst zeg ik: dit is een zeer wijs oordeel. Als een conflict zover is uitgedijd en zoveel mensen betreft, kan je niet beter doen dan het *terugsnoeien naar de basisafspraken*. Daar begint het recht in de kerk. Eén zo'n basisafpraak is: een besluit dat met meerderheid van stemmen genomen is, is rechtsgeldig. Een andere afspraak: wat in appèl in een meerdere vergadering besloten wordt, is rechtsgeldig.

De twee groepen kinderen én zij die de leiding hebben, worden door deze uitspraak van onze Hoge familieraad *terug naar af* gebracht. Terug naar het moment dat de hele kerkenraad door het besluit van de meerderheid was afgetreden. Niet meer en niet minder. Hoe dan nu verder? Het is niet aan mij daar - ongevraagd en publiek - advies in te geven. Gelukkig maar, want ik zou niet weten wat ik moest zeggen. Eerst moeten de beide groepen in Kampen-Noord met dit oordeel in gebed en overleg gaan. Ook als zij dat nog gescheiden doen, mogen zij dezelfde weg van verootmoediging gaan. En zo weer naar elkaar toegroeien.

Eén is uw Heer

Dan kan het oordeel van de familie geestelijk gewicht krijgen. Als de raad moest aftreden, kan hij niet anders dan alle bevoegdheden terugleggen... in handen van de Heer van de kerk. Uit zijn handen hadden zij ieder voor

zich en gezamenlijk de bevoegdheid gekregen. Door middel van zijn gemeente, maar uit Christus' handen. Naar dat geestelijke punt worden beide delen teruggeleid. Dan rest je niets anders dan te bidden en vasten. Zoals de apostelen en eerste gemeenten het ons voor-doen. Pas na vasten en bidden wordt duidelijk wie de Heer de handen wil opleggen (Hand. 13:3). Je kunt pas tot een volgende stap overgaan nadat je dat eensgezind gedaan hebt: elkaar de voeten wassend, samen knielen, smeken om zicht. Met een klemmend beroep op de Heer op de troon van Gods genade. Ik zeg niet dat de deelkerkenraad die de Ichthuskinderen leidt, alsnog moet aftreden. Dat ligt in de oplossingsfeer. Conclusies moeten beide delen van de gemeente zelf trekken. Maar naar dat géestelijk punt wordt heel Kampen-Noord teruggevoerd: alle zeggenschap loslaten en in handen van de Heer Jezus terugleggen. Dat kan alleen wanneer de rechtsregels van de gereformeerde familie gehandhaafd blijven. Als je bereid bent om alle eigen gelijk los te laten en op het kardinale punt de uitspraak, volgens afspraak, van de appèlinstantie te aanvaarden. In de ene Heer kunnen beide delen biddend en vastend samenkomen.

Bidden voor je zus

Ik zou de zusterkerken (proeft u de klank van dit woord?) willen vragen: laten we de komende vier zondagen met name voor de kerk te Kampen-Noord bidden. Voor de beide delen die ons gevraagd hebben hen als zusterkerk te blijven aanvaarden. Laten we met z'n 120.000-en naar de troon van het Lam gaan en God om zijn genade smeken. Om nederigheid bij aanvaarding van de uitspraak. Om wijsheid in het zoeken naar een weg vooruit.

zusterkerken, proeft u de klank van dit woord?

Ik kan geen bidstond uitschrijven. Misschien had de Hoge familieraad dat kunnen doen. Maar nu het oordeel pas gegeven is, moeten we niet te lang wachten. Ik stel voor spontaan te komen tot gebed. Een maand lang, elke zondag. Want ook in Kampen moet het daar beginnen: niet bij het zoeken naar een oplossing, maar bij gebed tot de Heer van de kerk bij wie alle gezag in goede handen is. De zusterkerken kunnen zo met die ene zus in moeite verenigd zijn in gebed. Bidt u mee?

Dr. E.A. de Boer is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zeist en lid van de kernredactie van dit blad

Altijd Dezelfde

Jakobus 1 : 17

H.P. Dam ■

*Bij God is geen verandering, geen zweem van ommekeer. Hij is altijd Dezelfde.
Er is geen mens, van wie we dat kunnen zeggen.
Is er wel een mens van wie dat we zouden willen kunnen zeggen?*

*God is altijd Dezelfde. Hij is morgen geen ander dan gisteren of vandaag. Hoe zou Hij kunnen, en hoe zou Hij willen?
Hij die de Allerhoogste is, Hij die volmaakt wijs en goed is, Hij die volkomen eerlijk en trouw is.
Hoe zou Hij kunnen en willen veranderen?
Zou niet elke verandering in Hem een verduistering zijn van zijn licht?
Is het niet de uiterste consequentie van zijn naam, dat Hij de God blijft die Hij is.
Hij heet toch 'Ik ben'. Hij is verplicht tot trouw aan Zichzelf.*

*Hij heeft geen twee gezichten die Hij beurtelings toont
Hij spreekt niet met twee monden.
Hij heeft geen dubbele bedoelingen.
Zijn woorden worden nooit achterhaald.
Zijn wijsheid raakt nooit uit de tijd.
Hij keert niet op zijn schreden terug.
Hij is die Hij is. Hij zegt wat Hij zegt. Hij doet wat Hij doet.
Hij is altijd dezelfde.*

*En toch laat Hij zich elke dag verrassend nieuw weer vinden.
Hij heeft een woord voor al mijn wisselingen.
Hij heeft een geschenk voor al mijn noden.
Zo is Hij is een God van wijsheid, van kracht, van troost, van vermaning.
Als de vroege en de late regen daalt zijn verscheidenheid aan gaven neer.*

*Maar in alles wat Hij wil en geeft en zegt en doet, is en blijft Hij volkomen zichzelf.
Hij is de rots in mijn golven en doorstaat mijn stormen.
In mijn hoogten en diepten leer ik de hoogten en diepten kennen van Hem die elke dag als nieuw mijn Vader is.*

En blijft.

Ds. H.P. Dam is predikant van de Gereformeerde Kerk te Hardinxveld-Giessendam

Alleen zijn is niet goed

wandelen met God

God de HEER zei in het Paradijs: 'het is niet goed dat de mens alleen is'.

Waarom zei Hij dat?

B. Luiten ■

Hoed u voor kinderbijbels!

Het antwoord lijkt simpel. Want dat hebben we als klein kind al gehoord. Alle dieren waren met z'n tweeën, alleen Adam was alleen. Toch? Hij moest dat nog wel zelf ontdekken. Daarom bracht God alle dieren bij hem, om namen aan te geven. 'Ze verschenen in een grote optocht voor hun heer, van de grootste tot de kleinste. De olifant en de leeuw, de vlinders en de kleine kevertjes en de vogels. Alle dieren kwamen twee aan twee, een mannetje en een wijfje. En als ze hun naam ontvangen hadden, verspreiden ze zich weer in de hof'. (Uit: Anne de Vries, *Groot vertelboek voor de bijbelse geschiedenis*).

Komt dat bekend voor of niet?

Natuurlijk! Want zo zal het ook in menig klaslokaal zijn verteld.

Maar dan nu de verrassing. Als je dit nakijkt in de bijbel, vind je dit in Gen. 2 zo niet terug.

Wel dat de dieren bij Adam kwamen, maar niet twee aan twee, als mannetje en wijfje. Dat is kennelijk overgenomen uit de geschiedenis van Noach, daar staat dat wel, in Gen. 7. Van daaruit klinkt het 'mannetje en wijfje' bekend in de oren, zodat het moeiteloos kan worden ingepast bij het weergeven van de Paradijsgeschiedenis.

Maar daar staat dit zo dus niet. Daarmee geven wij wat daar gebeurd is een eigen kleur en kunnen we de echte gebeurtenis niet meer goed zien.

Drager van Gods beeld

Juist omdat we in het Paradijs de ongerepte, goede schepping mogen zien waarop later vaak teruggegrepen zal worden, is het zaak onbevangen te kijken en te luisteren. Het gaat hier om basale gegevens en waarden, door God de HEER zelf keer op keer aangeduid als 'zeer goed'.

In dat geheel valt op als Hij zegt: 'dit is niet goed'. Wat niet? Dat de mens alleen is!

Waarom niet?

Nee, nu niet zelf invullen: 'alle dieren waren mannetje en wijfje', want dat staat er niet. Is ook de bedoeling niet. Daar gaat het niet over.

Waarover gaat het dan wel?

Het gaat over de schepping van de mens naar het beeld van God. In Gen. 2 lezen we een nadere beschrijving van wat in hoofdstuk 1 al werd geschreven, namelijk dat God zei: 'Laten Wij mensen maken die ons evenbeeld zijn, die op ons lijken' (Gen. 1:26). 'God schiep de mens als zijn evenbeeld, als evenbeeld van God schiep Hij hem, mannelijk en vrouwelijk schiep Hij de mensen' (Gen. 1:27).

Op wat daar kort staat, wordt ingezoomd in wat erop volgt. De beschrijving dat Adam eerst nog alleen was. En dat dat (nog) niet goed was, hetgeen hij zelf moest leren ervaren. Daarom bracht God alle dieren langs hem heen.

Wat was er dan niet goed?

In welk opzicht was Adam alleen?

Hij was alleen omdat hij temidden van de dieren de enige drager van Gods beeld was! Nergens op aarde was zijns gelijke te vinden. Die ontdekking moest hij doen. In de mens heeft God zijn spiegelbeeld gelegd, heel bijzonder. Daarom heeft de mens persoonlijkheid, net als God. Hij kan denken, reageren, praten, voelen, liefhebben, zorgen voor, en dat alles in een eigen verantwoordelijkheid, in relatie met zijn Schepper. En juist dat vindt Adam nergens terug als hij alle dieren hun eigen naam geeft. Hij doorziet hen en herkent zichzelf in hen niet. Dat maakt hem op aarde alleen.

Waarom is dat niet goed?

En waarom zegt Góð dat?!

Omdat dit niet spoort met Zichzelf. In God is geen eenzaamheid, van eeuwigheid niet. In Hem is een meervoud aan Personen, die alles met elkaar delen en communiceren. Als Hij zo is, zal zijn beeld ook zo moeten zijn.

Compleet beeld

Dát wordt verteld in Gen. 1 en 2. Niet dat Adam een 'wijfje' mist, hij zou ook niet weten hoe ze eruit zou moeten zien, zij wordt nu net de grote verrassing straks! Nee, Adam mist *zijns gelijke*, het beeld van God is niet compleet zolang hij als mens alleen is. God weet dat, en Adam ontdekt dat.

Daarop gebeurt het wonderlijke dat zij uit hem wordt geformeerd. Een andere persoon, ver-

schillend aan hem, maar volstrekt zijns gelijke. Vrouwelijk, niet mannelijk, geschapen na hem, maar wat daarover in later tijd allemaal gedacht en geschreven zal worden, dit zet God onomstotelijk centraal voor alle tijden: zij is zijns gelijke. Zo moeten zij het leven samen delen, want het is niet goed dat de mens alleen is. Dat geldt voor hem, dat geldt nu ook voor haar. *Het beeld van God kan niet in eenzaamheid vertoond worden.* Dat kan niet goed zijn. Want dat was al voor de zondeval niet goed. De Schepper bindt ons op het hart: zó is mijn beeld en niet anders. Mannelijk en vrouwelijk horen bij elkaar.

De eenzaamheid voorbij

Op deze wijze ontvingen Adam en Eva elkaar tot man en vrouw. Een diepe, niet te doorgronden twee-eenheid had God in hen gelegd. Die meteen de norm wordt voor iedere man en vrouw, die zich aan elkaar willen hechten: dan zullen ze één vlees zijn, net als Adam en Eva, door God zelf samengevoegd (Mat. 19:6). Daarom is het huwelijk heilig: het is een verbinding die de Schepper tot stand brengt. Daarover zou nog veel te schrijven zijn.

Nu gaat het erom dat we blijven zien, wat nu precies die eenzaamheid van Adam was. Hij was niet alleen, omdat hij geen 'wijfje' had. Hij was alleen als beelddrager van God, alleen tussen de dieren.

Die eenzaamheid is een verre verleden tijd inmiddels. Miljarden mannen en vrouwen bevolken de aarde. De uitspraak van toen: 'het is niet goed dat de mens alleen is', komen we verderop in de bijbel nergens meer tegen. Er is geen verplichting of noodzaak om in het huwelijk te treden, lezen we bij herhaling. Het is ook 'goed' om niet gehuwd te zijn (1 Kor. 7). Kortom, we mogen *niet* lezen in Gen. 2 dat God zou zeggen: 'het is niet goed dat de mens ongehuwd is!' Terwijl het die inkleuring juist wel krijgt als we de dieren twee aan twee als mannetje en wijfje laten opdraven. Dat is nu precies wat er *niet* staat. Terwijl het toch zo gemakkelijk gezegd kan worden. Ik heb het eens gehoord bij de uitreiking van een trouw-bijbel: 'gefeliciteerd met jullie huwelijk, want echt, het is niet goed dat de mens alleen is'. Dat was dus een forse misser. Dan zou dus het leven niet goed zijn van alle ongehuwden, ook het leven niet van bruidegom en bruid voor hun trouwdag. Hoe is dit bovendien te rijmen met onze toekomst, waarin wij als mensen geen huwelijk meer zullen hebben?

Samenleving m/v

Het is niet goed dat de mens alleen is. We zien dat deze woorden niet alleen (en zelfs niet in de eerste plaats) betrekking hebben op het huwelijk. *Ze leren ons iets over het dragen van Gods beeld.* Hoe we dat altijd samen zullen doen, niet alleen. Daarin zullen wij iets van God weerspiegelen: het 'samen' in Hem.

Vervolgens, als God dat meervoud ons geeft als mannen en vrouwen, *zullen wij mannelijk en vrouwelijk bij elkaar moeten houden om zijn beeld recht te doen.*

Het mannelijke en vrouwelijke is door God verschillend geschapen, zo dat het bij elkaar past, elkaar helpt, bij elkaar hoort. Dan hebben we het dus niet (alleen) over het huwelijk, nee, *dit geldt voor ons hele bestaan*, gehuwd en ongehuwd, in de volle breedte van ons maatschappelijke en culturele leven.

'Het is niet goed dat de mens alleen is': dat niet-goede wordt inmiddels opgelost door een groot meervoud, mannelijk en vrouwelijk, wereldwijd. Aan ons de taak het leven zó met elkaar te delen, in kerk en maatschappij, dat mannelijk en vrouwelijk elkaar blijven helpen en aanvullen. Het leven met elkaar delen doe je niet alleen in de twee-eenheid van het huwelijk, maar ook in de maatschappij die bedoeld is als een samenleving.

Opnieuw Gods beeld dragen

Inmiddels zijn we mensen van na de zondeval. Alles wat niet goed is, komt toch voor. Ook dat een mens alleen is. Velen worden alleen gelaten en over het hoofd gezien in de grote massa. Er is veel eenzaamheid onder welvarende mensen. Er is eenzaamheid en vervreemding in tal van relaties en verhoudingen, ook in huwelijken. Bovendien zijn het mannelijke en het vrouwelijke ruimschoots uit elkaar getrokken, door de jaren heen, in kerk en maatschappij. Het leven samen delen is nogal eens opgevat als een in tweeën knippen: ieder een andere helft. Mensen zijn daardoor niet goed uit de verf gekomen, de wederzijdse aanvulling is nogal eens veranderd in het verdringen van elkaar. Allerlei zelfbedachte rolpatronen hebben daar doorheen gespeeld. *Heeft het dan nog zin om naar het Paradijs te kijken?*

Ja, omdat God dit voor ons heeft bewaard. De bijbel, die na de zondeval geschreven is, begint ermee. Jezus leert ons opnieuw het beeld van God te dragen, door zijn Heilige Geest. We mogen Hem vertonen temidden van de puinhopen op aarde, ook al zijn we daarin nog verre van volmaakt. We leren letten op de grondpatronen. Eén daarvan is: doe het samen als mannen en vrouwen, jongens en meisjes. Vul elkaar aan, zie niemand over het hoofd, laat niemand alleen.

De sleutel is: *heb elkaar lief*. Waardeer elkaar als mensen die iets van God laten zien. Aange-raakt door zijn liefde verstaan we zijn oorspronkelijke bedoeling in de schepping van de mens. Om van daaruit te leven. Al is hier nog zoveel gehavend, in en vanuit de kerk mag zichtbaar worden hoe God de samenleving heeft bedoeld. En hoe zij zal zijn.

Ds. B. Luiten is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zwolle-Centrum

In het begin schiep God de hemel en de aarde (2)

Overwegingen bij het begrip 'tijd'

In Genesis 1 gunt de Schepper ons enig zicht op zijn scheppend handwerk. Groots, goddelijk, wonderbaarlijk. Dit brengt ons tot aanbidding. Het stimuleert ook ons denken: om na te speuren wat we van zijn schepping mogen ontdekken en gaan begrijpen. Al denkend komt ook de vraag op: vertelt Genesis 1 ons ook dat God *de tijd* geschapen heeft?

H. Post ■

We concentreerden ons op de schepping van het licht. Licht en tijd hebben met elkaar te maken. Onze aardse tijd blijkt namelijk in het totaal van zijn schepping geen absoluut gegeven te zijn. Het is gebonden aan ons leven op de aarde; overal elders is er blijkbaar weer een andere tijd. Ons levensritme is daardoor ook beperkt tot onze tijdgebonden werkelijkheid, die wij zinvol mogen gebruiken omdat God daar ook mogelijkheden toe heeft gegeven. Kenmerkend voor de tijd is niet alleen dat het de mens beperkingen oplegt door zijn kijkhorizon, maar ook dat het een toekomst gericht karakter bezit.

Wij leren daaruit dat Gods scheppingsordinantie (*zijn ontwerp en plan*) niet alleen gericht is op het heden, maar vooral ook op een toekomst. Het is zijn toekomst waar Hij de mens naar toe leidt. Wij kunnen ook zeggen dat de mens naar die toekomst toegaat, zonder dat zij/hij zich dat realiseert. Vooral degenen die de bijbel kennen en erin geloven, zijn zich die toekomst bewust. De voor de mens bestemde tijd is daarmee een instrument geworden in zijn voorzienigheid. Hij 'beschikte' dit instrument om dat doel te bereiken. Genoeg redenen om te zeggen: Gods handelen in de schepping gaat ons tijdbegrip te boven en dat geldt ook voor onze kennis. Wij zullen daarom voorzichtig en zelfs terughoudend moeten zijn met het trekken van conclusies waarbij wij oordelen dat deze een universele waarde bezitten. Met deze invalshoek geven we een voorbeeld hoe denken vanuit wetenschappelijke kennis kan optrekken met geloofskennis, zoals de bijbel ons schenkt. Wij mogen de door God geschonken kennis gebruiken om zijn werk beter te begrijpen. We zetten onze verkenning voort en sluiten af met enige conclusies.

De schepping als beeld van triniteit

De schepping lijkt duidelijk uiteen te kunnen vallen in drie hoofdonderdelen die samen één geheel vormen.¹

1. De schepping van de kosmos met de aarde tot de fase dat de wateren op de aarde functioneel werden gesplitst, naar Genesis 1:9 ('eerste schepping'). De invulling van de planeet aarde begint heel duidelijk bij de ordening van dit water en de groei van de planten.
2. Het dagritme met de zon en de maan kwam vóór het dierenleven op de vierde resp. vijfde dag ('tweede schepping').
3. In Genesis 1:26 krijgt de aarde een beheerder. Het beheer over de aarde ('derde schepping') moest door de mens tot stand komen; hij werd begiftigd met een verstand/geest. De mens is het enige schepsel met een bewustzijn en verantwoordelijkheidsgevoel. Het was toen de zesde dag. Daarmee was de mens het evenbeeld van zijn Schepper geworden.

De kosmos met de planeet aarde; de aankleding en inrichting van de aarde en het beheer over de aarde, zijn drie met elkaar samenhangende begrippen. Drie is een belangrijk bijbels getal. Het getal van Gods eeuwig zijn; het driemaal heilig zijn van God als Vader, Zoon en Geest; die was, die is en die komt ('Midden in de eindstrijd. Een praktische uitleg van Openbaring' van Tj. Boersma). Wij mogen zeggen dat Hij van eeuwigheid tot eeuwigheid in de kosmos en op de aarde aanwezig is. De mens heeft Hij zelfs als zijn beeld op die aarde geplaatst. De mens was ook zijn zorg, ja, blijft zijn bemoeienis houden tot het 'eind der tijden'. De mens die in dankbaarheid naar Hem zou moeten opzien voor al het 'moois' dat hij van zijn

Schepper had ontvangen om dat te gaan beheeren. Dat vele 'moois' had immers de hoogste onderscheiding gekregen van de allergrootste Maker. De schepping kreeg zelfs een 'certificaat van hoogste kwaliteit' zouden wij in menselijke termen kunnen zeggen. Op het certificaat stond geschreven: "Hij zag dat het zeer goed was alles wat hij had gemaakt". De mens kreeg dus niet zo maar wat in beheer. Zo van, hier heb je het resultaat van mijn werk en red je daar mee op aarde. Nee, zo is het niet gegaan, de mens kreeg kwaliteit in handen. De mens kwam daarom op aarde op een uitgesproken uniek moment: de aarde bezat een ecologische en een milieu rijkdom die na de val in zonde nooit meer is geëvenaard. Wij laten de uitwerking van deze gedachte in dit artikel buiten bespreking. De vraag die zich nu opdringt is, hoe het staat met de tijd tijdens wat wij genoemd hebben de tweede schepping. De periode dat er nog geen mensen waren, maar eerst willen wij nog een ander aspect aan de orde stellen.

De schepping als beeld van procesmatigheid

De bijbel geeft ons hierover een drietal belangrijke aanwijzingen. Genesis 1:3 "God zei: er moet licht komen..." Gen. 1:14. "God zei: er moeten lichten aan het hemelgewelf komen om de dag te scheiden van de nacht..." Gen. 1:24 "God zei: de aarde moet allerlei levende wezens voortbrengen...". Tussen het tijdstip van het licht, op de eerste dag en het tijdstip van de zon (*kleine ster*) op de vierde dag, ligt naar het schijnt een periode van grote kosmologische ontwikkeling. Van vers 3 tot vers 14, resp. van de eerste dag tot de vierde dag. Het is voor de duidelijkheid daarom nuttig om eens te kijken naar wat de wetenschap (o.a. *Sterrenkundig Instituut / Universiteit van Amsterdam*) hierover zegt. Eén seconde na het begin van het wetenschappelijke scheppingsmoment (deze woordkeus van mij, HP) worden uit protonen en neutronen de eerste atoomkernen gevormd. 10.000 jaar na het begin van dat scheppingsmoment worden de elektronen gekoppeld aan de atoomkernen tot waterstofatomen. De fotonen kunnen nu vrij door het uitdijende heelal bewegen in de vorm van fotonenstraling. Daardoor wordt het heelal doorzichtig. Vóór dat moment kon dat niet vanwege de voor fotonen te grote hitte van het heelal (4.500°). 300 miljoen jaar na het begin van dat scheppingsmoment vormen zich pas de eerste sterren en sterrenstelsels. Als het heelal ouder is geworden, gaan de eerste sterren zich vormen die in staat zijn door kernfusieprocessen zwaardere elementen (*tot ijzer*) te vormen. De lichte elementen worden daarbij omgezet in zwaardere elementen. Wij concluderen nu dat de bijbel ons voor een procesmatige ontwikkeling van de kosmos een heel duidelijke aanwijzing geeft en dat de bijbel en de wetenschap bij hun vertelwijze elk hun

eigen stijl hebben. Er bestaat blijkbaar een analoge samenhang tussen beide manieren van vertellen, maar is dat alles wat wij hiervan kunnen zeggen? Alvorens hier nader bij stil te staan willen wij eerst nog eens kijken naar het groeiproces van de aarde zelf. De bijbel biedt ons een prachtig doorkijkje.

Wij lezen in Gen. 1:2 "De aarde was nog woest en doods...", Gen. 2:6 "wel was er water dat uit de aarde opwelde en de aardbodem overal bevoeide". Beide teksten maken ons op een eenvoudige wijze duidelijk dat de aarde nog in een primitieve fase van zijn bestaan verkeerde. De aarde was 3.800.000.000 jaar geleden zover afgekoeld dat er een vaste aardkorst kon ontstaan, zo stelt de wetenschap en pas daarna kon het inrichtingsproces zich verder ontwikkelen. Dit wordt verondersteld omdat het oudste gesteente op aarde (o.a. *in Australië, Canada*) zo blijkt uit geologisch isotopisch onderzoek (*kristallen van zirkoon / Wikipedia*) deze leeftijd bezit. De planeet zelf zo verondersteld men, is 4.600.000.000 jaar geleden ontstaan. De woeste doodsheid en leegheid waar de bijbel ons over spreekt heeft dan mogelijk een periode in de orde van 900.000.000 jaar omvat. De bril van onze tijd speelt ons ook nu weer behoorlijk parten, want wij hebben voor deze geologische periode geen enkel referentiekader om zelfs maar enig gevoel te krijgen hoe onvoorstelbaar lang deze periode wel niet heeft geduurd (*de Hadeaanse periode / Wikipedia*).

de mens was het evenbeeld van zijn Schepper geworden

Hoe moeten wij ons dit voorstellen? Ongetwijfeld waren er zeer heftige vulkanische erupties in die periode, wel honderd maal sterker dan in de huidige tijd, met mogelijk zelfs 80% waterdamp en 20% kooldioxide. Ook mogen wij veronderstellen dat toen de verzadiging in de dampkring was bereikt, er condensatie verschijnselen (*water welke uit de aarde op*) gingen ontstaan die uiteindelijk resulteerden in meren en een oceaan (*het Panthalassa*). Ook was er nog geen zuurstof in de dampkring, maar wel veel ongezonde en dodelijke gassen, iets vergelijkbaars als bij de planeet Venus. De inwendige hitte (radiogene warmte) van de aarde kon ontstaan door radioactief verval van de isotopen uranium (met een halfwaardetijd van 4,5 miljard jaar), thorium en kalium. Deze warmte vormt de oorsprong van alle energie die de aardse dynamiek van platentektoniek, vulkanisme, aardbevingen en gebergtevorming aandrijft, ook vandaag de dag.

De veel later prachtig ingerichte aarde creëerde ooit en doet dat nog steeds, talloze z.g. omgevingsfactoren die samen de niches vormden (*omgevingsfactoren die van belang zijn voor de handhaving van planten-en diersoorten*), waarop

het leven moest reageren in al zijn uitingsvormen. Verander het milieu en het leven verandert. In dat opzicht spreekt de bijbel eveneens duidelijke taal in Gen. 1:24. Deze niches konden en zullen nog steeds ontstaan en bezitten allerlei verschillen.

- Zoals klimatologische verschillen: verschillende voorkomende klimaten en hun betekenis voor mens, dier en plant.
- Of ecologische: betrekkingen tussen levende organismen en hun omgeving.
- Of biotische verschillen: levende organismen en hun ontwikkeling.

Het waren en zijn nog steeds de belangrijkste condities voor alle leven op aarde. Wij kunnen ons ook door deze ontwikkelingen niet aan de indruk onttrekken dat de schepping via een middellijke (*door middel van...*) en een randvoorwaardelijke (*aanwezige condities die randvoorwaarden stellen*) wijze zijn beslag heeft gekregen. Dus niet als bij toverslag, hoewel God door zijn almacht en wijsheid daartoe in staat zou zijn, daarover bestaat geen twijfel. Dit duurde tot het moment dat de aarde een geschiktheidsniveau had gekregen om als aards paradijs te kunnen gaan functioneren. Het feit dat de mens op aarde kon komen, of met andere woorden: dat God de aarde daarvoor geschikt had gemaakt op de zesde dag, betekent dat de aardse 'niche' voor de mens optimaal gemaakt was. Daardoor kon aanvankelijk ook zijn verhouding met zijn Schepper tot grote bloei komen; de aardse condities waren daarvoor in elk geval geen belemmering.

Wat heeft dit alles met ons onderwerp - de tijd - te maken? De tijdbepalende factor voor het plantaardige en dierlijke leven op aarde tijdens de "tweede schepping" is feitelijk de rotatiesnelheid van de planeet. De planten en dieren hadden echter niet de tijd nodig om te kunnen leven; wat zij nodig hadden en hebben was een afwisseling van dag en nacht. Naarmate de aarde sneller draait worden niet alleen de

zon, planeten en manen is met elkaar in draaiend evenwicht. Verandering van het een zal gevolgen hebben voor het andere.

Als wij nu kijken naar de fase van deze tweede schepping dan had de planeet een afwisseling van dag en nacht met een regelmaat die zeer waarschijnlijk ook nog eens anders was dan de latere fase ten tijde van de mens. De planten en dieren wisten van geen tijd en hadden die ook helemaal niet nodig, maar hun genetische constitutie was op die regelmaat van dag en nacht wel aangepast zoals de bijbel in Genesis 1:24 ons leert. In de "derde schepping" heeft de mens het nacht- en dagritme nodig om met de tijd te moeten leven.

De schepping en de wetenschap

Wij concludeerden reeds dat de bijbel ons voor een procesmatige ontwikkeling van de kosmos een heel duidelijke aanwijzing geeft en dat de bijbel en de wetenschap bij hun vertelwijze elk hun eigen stijl hebben.

Mogen wij nu hieruit concluderen dat het 'wetenschappelijke scheppingsmoment' wat de wetenschap de grote explosie noemt (*big bang*), samenvalt met wat de bijbel ons vertelt in Gen. 1:1? "In het begin schiep God de hemel en de aarde". Voor alle duidelijkheid: het woord hemel heeft hier niet de betekenis van zijn hemelwoning. Het gaat hier om het uitspannel; de blauwe lucht zouden we populair kunnen zeggen. De grote ruimte waarin honderd miljard sterrenstelsels (*raming*) met elk honderd miljard sterren (*raming*) en mogelijk miljarden donkere en daarom moeilijk telbare planeten zweven. Deze ruimte waarin wij wonen, werken en leven is in het begin ook geschapen door God, zo blijkt ons uit het allereerste begin van de bijbel. Als die ruimte er niet was, wat was er dan wel, zo horen we wel eens vragen. Het antwoord daarop is: alleen de Drie-enige God, met zijn Woord. In Joh. 1:1,2 lezen wij daar ook over "In het begin was het Woord, het Woord was bij God en het Woord was God. Alles is erdoor ontstaan en zonder dit is niets ontstaan van wat bestaat". Letten wij nu eens op Gen 1:3,6,9,11,14 en 20. Deze verzen beginnen heel opvallend allemaal met "God zei". Hij sprak steeds zijn Woord en daarom is zijn Woord het allereerste scheppingsbegin en niets anders en wat daaruit voort vloeit is het scheppingsresultaat.

De wetenschap spreekt van een *big bang*, maar dit begrip kan om die reden geen alternatief zijn voor Gods heilsplan door zijn Woord. Wij mogen, maar kunnen het daarom ook niet gebruiken als vervanging van deze bijbelse waarheid. Zijn voornemen om de aarde en alles wat er op is te scheppen, is gebeurd in zijn ondoorgrondelijke wijsheid. De theorie die de wetenschap opvoert is mogelijk wel een goede theorie, maar daarmee wordt de waarheid van de bijbel niet ontzenuwd en die theo-

Zijn Woord is het allereerste scheppingsbegin en niets anders

dagen korter en het aantal dagen per jaar hoger, maar dit heeft ook zijn invloed op de duur van de zoninstraling en daarmee op het klimaat (*wij laten de seizoenen buiten beschouwing*). Er zijn deskundigen die er nog op wijzen dat in de beginperiode de maan veel dichter om de aarde draaide dan in de huidige omstandigheden. Hierdoor kon een veel intensievere eb en vloed situatie ontstaan dan vandaag de dag, maar ook ontstond er een grotere massaconcentratie met het gevolg van veel kosmische inslagen. Het ritme van eb en vloed houdt gelijke tred met het ritme van de maanstanden, maar geeft aan de rotatiesnelheid wel een vertraging mee (*Dethier*). Het gehele systeem van

rie kan er zeker niet voor in de plaats gesteld worden als een alternatief scheppingsverhaal dat sommigen voorstaan. Maar er is meer over te zeggen, want wat explodeerde er eigenlijk tijdens die grote explosie op het moment dat de kosmische ruimte nog niet was geschapen? Iets als een speldenknop vol energie? Iets als een pingpong balletje misschien of een tennisbal waarin alle energie van de latere sterren reeds aanwezig was, met diensgevolge een temperatuur van vele miljarden graden en met een onvoorstelbaar hoge druk. Hoe kan dat 'iets' ontstaan anders dan dat God zélf hier de hand in heeft gehad en hoe is het gepositieerd zonder de kosmische ruimte waarin letterlijk alles zich afspeelt voorzover wij weten? De wetenschappelijke kennis speelde in die fase helemaal geen rol omdat er nog geen wetten waren die de mens, later toen hij op aarde kwam, kon begrijpen. Daarom zitten wij hier aan de grenzen van het menselijke kennen. Op het moment dat de Schepper wetten had gemaakt en deze aan de mens bekend maakte door het ons te laten ontdekken, kunnen wij weer verder. Wij zouden in bijbelse taal kunnen zeggen dat God daarmee de mens zijn grenzen heeft gesteld en daarmee is het oordeel van de wetenschap eveneens buiten de orde geplaatst en komt het ten diepste aan op geloof in die ontzagwekkende God die in dat allereerste begin zijn Woord sprak.

De schepping uitgedrukt in scheppingsdagen

Kijken we nu eens naar de scheppingsdagen, dan vallen ons drie zaken op. Er is sprake van dagen. Er staat duidelijk dat "het werd avond en het werd morgen". En er is sprake van een opeenvolging van talloze scheppingsuitingen en wel gedurende zeven dagen. De scheppingsdagen drukken een volgordelijkheid uit die Hij in zijn almacht en wijsheid heeft gebruikt om de hemel en de aarde te scheppen, met alles wat daar op is. Deze dagen beogen geen menselijke etmaalwaarde aan te geven. Ook beogen het geen zogenaamde werkdagen van de Schepper te zijn, wat de scheppingsdagen dan weer als bijzondere dagen bestempelen. Werkdagen roepen voor de mens immers geen herkenbaar beeld op, want wat zijn dat voor dagen? Langdurige perioden zoals de wetenschap hanteert staan het dichtste bij de menselijke werkelijkheid, alleen is dat ook niet wat met scheppingsdag beoogt te worden aangegeven. Het begrip *dag* wordt gebruikt voor de helderheid in het verstaan door de mens.

Deze, door de Schepper genoemde tijd en het zelf niet onderhevig zijn aan de tijd lijkt naar de mens gesproken een tegenstrijdigheid te zijn, maar dat is het toch niet. Wij moeten bedenken dat de Geest zich daardoor voor de mens gemakkelijk verstaanbaar heeft gemaakt. Zonder een begrijpelijke tijdsordening toe te

passen is voor de mens, zoals we in het bovenstaande gezien hebben, geen inzicht te verwerven in wat er allemaal is gebeurd op de planeet aarde. Eveneens geldt dat iets wat tijdloos lijkt door zijn eindeloosheid, maar wel is gebeurd, geformuleerd zal moeten worden in termen van tijd omdat anders de volgordelijkheid van gebeurtenissen niet onder woorden is te brengen.

Maar, zal een lezer misschien zeggen: het werd toch avond en ook weer morgen? Is dit dan geen bewijs van een menselijke dag? Het valt daarbij op dat de functionele nacht niet wordt genoemd, maar dat expliciet de *avond* wordt

de Geest heeft zich voor de mens gemakkelijk verstaanbaar gemaakt

genoemd. De voor de mens zeer belangrijke nacht om te rusten is blijkbaar niet van belang en de avond waarop je eventueel nog kunt werken is daarentegen wel van belang. Een ander opvallend verschijnsel is dat er steeds eerst melding wordt gemaakt dat het weer avond was geweest. Na 'het was avond geweest' kwam er weer een nieuwe dag; een nieuwe dag die veel mogelijkheden en verrassingen bood. De avonden werden daardoor zeer belangrijke dagdelen; even belangrijk als de ochtend en de middag voor de Schepper om te werken aan zijn schepping.

Maar, zegt nu weer die lezer want hij geeft zich niet zo gauw gewonnen: 'luidt de avond niet gewoon de nacht in? Is het dan geen Hebreeuwse beleving van het dagritme?' Dat zal zeker zo zijn, maar de bijbel legt daar niet het accent. Uit het werken zowel in de avonduren als ook overdag mogen wij opmaken dat er sprake is van een *maximale inzet van de Schepper* tijdens het effectieve werkbare deel van de dag. Deze uitdrukkingwijze heeft ook de betekenis dat de Schepper werkte zolang het dag was. Hij is altijd bezig met zijn schepping. Het geeft daarom geen tijdsritme aan waar die lezer wellicht aan denkt, maar veeleer een inspanningsritme. Onwillekeurig komt de gedachte bij mij op aan Johannes 5:17. In deze tekst zegt Jezus, "Mijn Vader werkt aan één stuk door en daarom doe ik dat ook". Geen *tijdsritme*, maar wel een *inspanningsritme*, samen met de *volgordelijkheid* als wij spreken over de scheppingsdagen, opent naar mijn mening een andere visie op het scheppingsproces.

Deze dagelijkse volgordelijkheid kunnen wij ook voor het grote geheel als volgt onder woorden brengen: de Schepper wilde blijkbaar dat er geen biologisch (dierlijk) leven mogelijk was voordat er planten waren. Hij wilde ook dat er geen plantengroei mogelijk was voordat er planeten waren. Er waren geen planeten mogelijk

voordat er melkwegstelsels waren en sterren (zoals de zon). Er waren geen melkwegstelsels en sterren mogelijk voordat er stoffelijke atomen waren (*het geschapen licht*). Er waren geen atomen mogelijk voordat hun samenstellende deeltjes waren geschapen. Er waren geen samenstellende deeltjes en hun functioneringswijze mogelijk voordat zijn woord met grote scheppingskracht had geklonken. Deze *volgordelijkheid* komt tot uitdrukking in zeven dagen. Het getal zeven als het getal van de goddelijke volkomenheid. De zeven scheppingsdagen, waarvan er één ons als een rustdag wordt gepresenteerd, drukken daardoor een goddelijke volmaaktheid uit. Hieruit blijkt vooral dát Hij in zijn voorzienigheid (*op zijn tijd als menselijke terminologie*) hemel en aarde met alles wat daar op is, tot stand heeft gebracht. De schepping krijgt daardoor een aureool van heiligheid, mee omdat er sprake is van een goddelijke Auteur en Maker.

Analoog aan Gods scheppingswerk komt onze werkweek nu in een bepaald licht te staan. Daarmee zegt de Schepper tegen de mens: de almacht van mijn Geest is in mijn schepping tot uitdrukking gekomen, welke daarom van de allerhoogste kwaliteit is en jij bent daarin het levende eindpunt als mijn evenbeeld. Jij moet mijn werk gaan beheren, door eveneens je best te doen in je leven dat ik je heb gegeven op aarde en je van je verantwoordelijkheid kwijten. Neem daarbij je rust in een vaste zeven-daagse regelmaat in acht en doe dat tot mijn eer. Zijn rusten drukt een afronding uit van zijn scheppende werkzaamheden, analoog hieraan dient de mens ook zijn rust te nemen. In deze rust zou de mens Gods glorie moeten gaan uitstralen.

Conclusies

1. Door de eigenschappen van het licht en van de zwaartekrachtvelden kan er ook geen eenduidige en universele tijd in de kosmos bestaan. De wetten van onze tijd zijn daar niet geldig, waardoor tijd tot een relatief begrip gereduceerd is. Tijd is in de kosmos blijkbaar aanwezig omdat de mens er naar kijkt, want hij is immers wel aan tijd gebonden.
2. Wij zouden ook kunnen zeggen dat als de bijbel in Genesis 1 spreekt over de dagen, dan hebben zich in die dagen scheppingsuitingen voltrokken die zelf niet aan tijd onderhevig waren. Dit heeft blijkbaar tot gevolg dat iets wat wij als de werkelijkheid benoemen, niet de echte werkelijkheid is. Daarmee is de bijbel wel waar, maar zijn het de effecten van de menselijke manier van kijken die de sluier voor onze ogen introduceert.
3. Het scheppen dat plaats vond door de kracht van zijn woord speelt zich

daarom in een veel grotere scheppingsdynamiek af dan onze menselijke tijddynamiek. Scheppen is feitelijk autonoom handelen door de Schepper, met macht over alles en onafhankelijk van alles. Gelukkig gaat het in de bijbel er niet om hoe hemel en aarde zijn geschapen, maar dat hemel en aarde zijn geschapen door zijn wijsheid en almacht (citaat uit naar ik meen in *“Een hoornstoot tegen Assen, K. Schilder*). Vele generaties voor ons zouden, bij een wetenschappelijke uiteenzetting, dan niet in staat zijn geweest er iets van te begrijpen.

4. Hoewel de bijbel duidelijk is voor wat betreft geschapen wetenschappelijke kennis moeten wij toch vooral de bijbel gebruiken voor het doel waarvoor deze ons is aangereikt; namelijk om dichterbij onze Heer en Heiland te komen. De wetenschappelijke kennis omvat zo zijn eigen wetten en regels; strijdigheid met de bijbel lijkt dan ook niet erg aannemelijk, omdat ook deze kennis door Hem is gewild (*stuwmeergedachte*). Ook al is alles niet direct helder en duidelijk.
5. Het begrip “in het begin” is geen startpunt van een of andere universele menselijke tijd, maar een begin van zijn indrukwekkende, door de mens niet te bevatten scheppingswoorden. Wij mogen niet de fout maken dat we deze scheppingswoorden en de wetenschappelijke theorie over het ontstaan van de kosmos gaan vereenzelvigen. Dat neemt niet weg dat Gods woorden grote kracht bezitten die niet alleen in het begin hemel en aarde tot stand hebben gebracht, maar de mens vooral het juiste licht kunnen geven door zijn Geest.

Ir. H.Post houdt zich reeds jaren bezig met het spannings-element tussen wereldbeeld en geloofsbeeld. Javorník CZ / Vrouwenpolder NL. . Opmerkingen en kanttekeningen zijn welkom op h.post.vrp@wanadoo.nl

- 1 Ik meen dat ook R. van Woudenberg, in *Gelovend denken. Inleiding tot een christelijke filosofie* [Verantwoording christelijke wijsgerige reeks], 1992 hierover spreekt.

Gastvrij voor vreemdelingen!?

Schooldagtoespraak

aan de broederweg

Kennissen van mij komen uit Afrika. Negers zijn het. Een echtpaar met één kind: een dochter van ruim twee-en-een-half jaar. De man is ruim dertig jaar. De vrouw is wat jonger, bijna dertig. Jonge, Afrikaanse christenen.

P.W. van de Kamp ■

Hun verhaal is heftig. In hun land van herkomst zijn vanaf de jaren negentig van de vorige eeuw etnische onlusten geweest. Nu is hij van de ene stam, zij van de andere stam. In de loop van 2002 werd vooral voor hem de situatie steeds onveiliger. Steeds weer onderduiken om niet het slachtoffer te worden van bruut geweld. Opgejaagd worden. Geen thuis meer hebben. Proberen te overleven. Elke dag de angstige vraag: wat gaat er vandaag gebeuren? Onzekerheid. En toen de kans om naar Europa te vluchten. Maar naar welk land in Europa? Ach, dat doet er niet toe. Kom op, wegwezen. Vóór het te laat is.

Zo belandde hij in Nederland. Alleen. Met bijna niks. Zij bleef achter in hun Afrikaanse land. Net zwanger geraakt. Dat maakte de situatie nog schrijnender. Zij wist absoluut niet waarheen hij weggevlucht was. Hij was er gewoon niet meer. Maar hoe zou het dan verder gaan? Zouden ze elkaar ooit nog terugzien? En wat zou er verder met haar gebeuren na de geboorte van de baby? Zou ze verder moeten leven als een ongehuwde moeder? Eenzaam en alleen? Eigenlijk voelde ze zich niet meer thuis in haar eigen land...

Dit is maar één verhaal uit duizend andere verhalen van vluchtelingen en asielzoekers. Mede door hun aanwezigheid is de Nederlandse samenleving in de afgelopen jaren in hoog tempo multi-cultureel geworden, vooral in de grote steden. De 'einden van de aarde' zijn naar de grote steden van Noord-Amerika en West-Europa gekomen.

Thuis

Geen thuis meer hebben. Je in je eigen land niet meer thuisvoelen.

Wat betekent een huis voor je? Heb je daar wel eens over nagedacht? Je huis is je thuis. Als dat niet zo is, dan klopt er iets niet. Een huis is de plek waar je je thuis voelt. Waar je steeds weer thuiskomt als je even niet thuis was. Waar je op adem komt. Jouw eigen plek op deze aarde. Die eigen plek is zo basaal dat het hebben van

een thuis hoort bij mens-zijn.

Een huis kan de plek zijn waar je tot jezelf komt omdat jij er woont en verder niemand. Je woont niet samen, maar alleen. Jouw vertrouwde plek. Er komen wel veel mensen langs, maar jij bent de enige die er woont. Een huis kan ook de plek zijn die je deelt met je geliefden. De plek waar je als gezin lacht en huult, praat en zwijgt. De plek waar je je eigen plaats hebt. Waar je gemist wordt als je er niet bent en waar je kunt schuilen met je problemen. Een thuishaven.

Denk je nu eens de situatie in dat je huis onbereikbaar wordt. Dat je niet meer thuis kunt komen. Vanwege je politieke overtuiging. Of vanwege je godsdienstige overtuiging. Of omdat je van een bepaalde stam bent. Je wordt je huis uitgezet. Je wordt je land uitgezet. Je ontvlicht je huis en je land. Onvrijwillig. Je wordt een vluchteling die elders als een vreemdeling wordt bekeken en behandeld. Gastvrijheid spreekt niet vanzelf. Onderdak is moeilijker te vinden dan je ooit had gedacht. Hoe lang moet je wachten op het gevoel dat je weer ergens thuiskomt en thuishoort...?

Weten wij hoe het voelt om als een vreemdeling bekeken te worden?

Het gebeurt ook dat mensen vrijwillig hun huis verlaten. Omdat ze denken dat ergens anders een beter thuis te vinden is. Ze verlaten het platteland en trekken naar de grote stad. Of ze verlaten hun huis en hun land en trekken naar een ander land. Hoe lang zal het duren voordat je het gevoel krijgt weer een thuis te hebben?

Gastvrijheid laten zien en onderdak verlenen: dat heeft te maken met het betonen van christelijke barmhartigheid. Het is een diaconale taak. Dat zie je terug in de woorden van de Here Jezus in Matteüs 25 over het scheiden van de schapen en de bokken op de dag van het (laatste) oordeel. Wanneer Jezus terugkomt. "Ik

was een vreemdeling, en jullie namen mij op" (25:35c). Maar ook: "Ik was een vreemdeling en jullie namen mij niet op" (25:43a). Barmhartigheid heeft ook te maken met het huisvesten van mensen die geen thuis hebben: vreemdelingen, vluchtelingen, asielzoekers, thuislozen, daklozen. Het gaat om zorg voor mensen die geen vast onderdak hebben en een zwervend bestaan leiden.

Vreemdeling

Terug naar mijn Afrikaanse kennissen. Nog maar net in Nederland zocht hij een christelijke kerk op in de plaats waar hij eerst verbleef. Hij was de enige zwarte in een kerkdienst vol blanken. Iedereen keek, maar niemand sprak hem aan. Terwijl hij zich eenzaam voelde. Verlaten. Verloren. Met een enorme behoefte aan contact en warmte.

Een vreemdeling is in een andere cultuur opge-

iets van die vervreemding moet voor een christen wel herkenbaar zijn

groeit. Het zou kunnen dat hij (of zij) bijvoorbeeld veel meer collectief denkt (clan, familie, gezin) dan een Nederlander die juist meer individueel denkt. Het zou kunnen dat hij veel meer nadruk legt op afkomst ('ik ben de kleinzoon van...') dan een Nederlander die let op prestatie.

Daardoor ontstaat er een spanningsveld tussen de vreemdeling en zijn omgeving. De vreemdeling komt van elders en is een vreemde eend in de bijt. Dat kan angstgevoelens en soms vijandschap oproepen bij de mensen in zijn omgeving. En omgekeerd kan de vreemde omgeving voor de vreemdeling angstaanjagend zijn, al was het alleen al omdat een vreemdeling altijd in de minderheid is.

Weten wij hoe het voelt om als een vreemdeling bekeken te worden? Hoe het voelt om spottende blikken te ondergaan vanwege je rare tongval of vanwege je afwijkende gewoonten? Hoe het voelt om discriminerende opmerkingen over je heen te krijgen?

Iets van die vervreemding moet voor een christen wel herkenbaar zijn, zeker in een geseculariseerde samenleving. De bijbel typeert christenen als 'vreemdelingen en bijwoners' (1Petrus 2:11). Ik besef dat vreemdelingschap in fysiek opzicht niet zonder meer vereenzelvigd kan worden met vreemdelingschap in geestelijk opzicht. Toch zijn er overeenkomsten. Een punt van overeenkomst is in elk geval dat je dat spanningsveld van twee culturen duidelijk voelt. Je leeft in twee werelden. Voor een christen is dat enerzijds de samenleving waar God je een plek heeft gegeven en waar je werkt en leeft en meedoet met van alles. Anderzijds ben je als christen een burger van het hemels koninkrijk en daardoor voel je ook afstand en vervreemding ten opzichte van de samenleving

waarin je 'metterwoon' verblijft. Je voelt je thuis in je leefwereld, maar tegelijkertijd ook thuisloos. Is dat een aspect van de navolging van Christus? Gaan achter Hem die zichzelf typeerde als 'thuisloze' op deze aarde? "De vossen hebben holen en de vogels hebben nesten, maar de Mensenzoon kan zijn hoofd nergens te ruste leggen" (Matt. 8:20, vgl. Luc. 9:58).

Gastvrijheid

Hij (van mijn Afrikaanse kennissen) was via een transfer in een andere plaats beland. Weer zocht hij naar een kerk en vond die ook. Hij bezocht een kerkdienst (op zondagmorgen), maar kwam te laat omdat het toch even zoeken was naar de ingang van het kerkgebouw. Toen hij na afloop van de dienst weer buiten stond, kwam een man (één van de kerkgangers) op z'n fiets voorbij. Hij riep: 'onze kerkdienst begint om half tien!' Over gastvrijheid gesproken...

In de Bijbel kom je gastvrijheid op allerlei momenten en op allerlei manieren tegen. De gemeente van Christus wordt opgeroepen, in de lijn van Gods onderwijs over de rechten van vreemdelingen in het Oude Testament, om aandacht, zorg en hulp te geven aan allen die als vreemdeling in ons midden verblijven (zie o.a. Rom. 12:13, Hebr. 13:2, 1Petr. 4:9). Gastvrijheid is een vrucht van het geloof.

Een sprekende tekst is Hebr. 13:2 ("Houd de gastvrijheid in ere, want zo hebben sommigen zonder het te weten engelen ontvangen"). Deze oproep is geadresseerd aan christenen die hier geen blijvende stad hebben, maar de toekomstige stad zoeken (13:14). Juist daarom zijn zij, evenals de aartsvaders, vreemdelingen en bijwoners op deze aarde (11:13).

De oproep tot gastvrijheid staat naast de aansporing om te blijven denken aan gevangenen en aan hen die verdrukking en mishandeling ondergaan (13:3). Dat is niet bedoeld als een loze kreet, maar daarbij worden concrete vormen van hulp en ondersteuning bedoeld. Het gaat om daadwerkelijke verzorging.

De motivatie voor gastvrijheid in Hebr. 13 loopt

gastvrijheid is een vrucht van het geloof

overigens parallel aan die in Matteüs 25: "want zo hebben sommigen zonder het te weten engelen ontvangen". Vermoedelijk zinspeelt de auteur hier op de voorbeelden van Abraham (Gen. 18) en Lot (Gen. 19). Volgens de Joodse traditie hebben Abraham en Lot de boden van God (engelen) niet als zodanig herkend. Het gaat erom dat in de figuur van de vreemdeling, God zelf bij ons aanklopt. Mensen worden gezegend als zij zonder het te weten boodschappers van God gastvrij onthalen.

Wat hebben we nodig?

Gastvrijheid betonen aan vreemdelingen: wat hebben we nodig om dat voor elkaar te krijgen? Ik noem drie aspecten:

1 *Een open hart.* Voor gastvrijheid is allereerst nodig dat je je hart openzet. Gastvrijheid wordt gedragen door liefde en kan niet gepaard gaan met voorbehoud of ergernis. Gastvrijheid betoon je “zonder te klagen” (1 Petr. 4:9). Het is bekend dat er misbruik gemaakt kan worden van gastvrijheid. Toch dient de christelijke gemeente haar hart open te zetten, zonder ergernis vanwege mogelijk misbruik, voor vreemdelingen, vluchtelingen en daklozen die geen thuis hebben. Een open hart is een absolute voorwaarde voor gastvrijheid en voor het bezig-zijn met het oog op huisvesting van je thuisloze naaste.

2 *Een open grens.* Gastvrijheid vraagt erom dat je bereid bent om de andere wereld en de andere cultuur van de vreemdeling of van de thuisloze binnen te gaan. Dat betekent dat je bereidheid laat zien om de grens van je eigen wereld over te gaan. Gastvrijheid wordt een moeilijk verhaal als je eigen leefwereld gekenmerkt wordt door gesloten grenzen en niet door open grenzen. Kortom: gastvrijheid is grensverleggend.

3 *Een open huis.* De keerzijde van zo’n open grens is dat je de ander in jouw leefwereld toelaat. Dat kan concreet betekenen dat je een deel van je huis beschikbaar stelt. Het kan ook betekenen dat je als christelijke gemeente je kerkdienst toegankelijk maakt voor vluchtelingen en asielzoekers. Uiteindelijk vraagt gastvrijheid erom dat je zelf een open huis bent.

Concrete mogelijkheden

Een christelijke gemeente die diaconaal wil zijn, houdt zich bezig met gastvrijheid jegens vreemdelingen en vluchtelingen. Omdat diaconaat te maken heeft met doen (het doen van barmhartigheid en gerechtigheid), proberen we hier in Kampen, als het gaat over diaconaat, ook uit te komen bij praktische aanwijzingen voor dat doen.

Ik noem drie concrete mogelijkheden voor het betonen van gastvrijheid:

1 *Wegwijs maken.* Voor vreemdelingen en vluchtelingen die nog maar kort in Nederland zijn, is onze samenleving vaak een doolhof. Er zijn dan ook mensen nodig om hen wegwijs te maken op allerlei terreinen. Daarbij kun je bijvoorbeeld denken aan informatie over de buurt en aan hulp bij het invullen van formulieren.

2 *Gastgezin worden.* Een concrete vorm van gastvrijheid is dat gezinnen zich bereid verklaren om gastgezin voor asielzoekers te zijn. Asielzoekers en vluchtelingen hebben vaak een enorme behoefte aan warmte, aandacht en

liefde. Professionele begeleiders kunnen aan die behoefte niet voldoen (hoe graag ze dat misschien ook zouden willen), maar gastgezin-
nen wel.

3 *Vooroordelen bestrijden.* Vluchtelingen en asielzoekers worden vaak geconfronteerd met allerlei vooroordelen die kunnen leiden tot discriminatie en racistische uitingen. Het is van groot belang dat christenen werk maken van het bestrijden van vooroordelen en zich op die manier inzetten voor een klimaat van gastvrijheid. Een vooroordeel is het tegendeel van gastvrijheid en een typisch voorbeeld van een gesloten grens die verhindert dat mensen hun eigen leefwereld durven te verlaten.

Hoe ging het intussen met de vrouw van het

een vooroordeel is het tegendeel van gastvrijheid

echtpaar in Afrika? Om een lang verhaal kort te maken: de baby was inmiddels geboren. Maar de situatie bleef moeilijk, vooral omdat zij niet wist waar haar man was. Toch kregen zij weer contact met elkaar. En uiteindelijk kon zij ook naar Nederland vluchten. Zij zijn herenigd en wonen met z’n drieën (vader, moeder, dochter) ergens in Nederland. En ze hebben inmiddels een gastvrije, christelijke gemeente gevonden. Want die zijn er: christelijke kerken die gastvrij zijn voor vreemdelingen. Hoe is het met uw gastvrijheid?

Dr. P.W. van de Kamp is universitair docent aan de Theologische Universiteit te Kampen

Register Reformatie op het internet

Op www.dereformatie.nl vindt u alle in *De Reformatie* geplaatste artikelen vanaf 1 januari 2003. Daarmee bouwen wij aan een digitaal register. Wanneer u naar de website gaat, klikt u naast de groene pijl op: *naar register, nieuw*.

Er verschijnt een lijst met de uitgaven, alle artikelen ouder dan een half jaar zijn volledig in te zien, recentere gedeeltelijk.

Ook kunt u met de *zoekfunctie* artikelen eenvoudig vinden met behulp van de titel, een trefwoord of de naam van de auteur.

De Haagse rechter en de SGP

Het arrest van 7 september van de rechtbank in Den Haag tegen de SGP, leidend tot de opdracht aan minister Remkes van BZK deze partij geen subsidie meer te verstrekken, heeft breed opzien gebaard en dat behoeft niet te verwonderen. Bij de feministen ging de vlag uit, orthodoxe christenen werden weer eens bevestigd in het gevoel tweederangs burgers te zijn, constitutioneel geïnteresseerden fronsten de wenkbrauwen over dit 'halve partijverbod' en de algemene pers kon zich weer eens verbazen over de 'folklore van de Veluwe'.

E. van Middelkoop ■

Ondanks mijn sympathie voor de mannenbroeders van de SGP, mede gevoed door jarenlange samenwerking, kost het me nu ook weer niet zoveel moeite me in te leven in de triomfante lijke reacties. Allereerst kan ik, ondanks die sympathie, het SGP-vrouwenstandpunt niet onderschrijven. Het is een historistisch standpunt en geen Bijbels. Maar er is meer. Het feminisme van de jaren '70 en '80 van de vorige eeuw is vanuit christelijke hoek terecht op ideologische gronden bestreden, daarbij is gelukkig met het ideologische badwater niet het kind van de emancipatie weggegooid. Erkend werd dat ook bij ons de legitieme ont-plooiing van de vrouw te weinig aandacht had gekregen, dat de 'onderdrukking' van de vrouw na de zondeval geen opdracht maar een te bestrijden vloeksituatie was en dat het kostwinnersmodel geen bijzondere christelijke normering verdiende. Ik meen dat dit alles winst is geweest. Het heeft er wel toe geleid dat de positie van de SGP steeds meer een eenzame is geworden. Voor in het bijzonder hardwerkende vrouwen met verantwoordelijke maatschappelijke posities is het vrouwenstandpunt van die partij inmiddels ronduit aanstootgevend. Het kan hen raken in hun vrouwelijke existentie.

Tegen deze achtergrond, deze cultuuromslag waarin gelijkheidsrechten en vrouwenrechten zeer brede waardering hebben gekregen, komt de uitspraak van de rechtbank natuurlijk niet geheel onverwacht. Het hing, bij wijze van spreken, in de lucht.

Het politieke en maatschappelijke begrip in ons land voor dit onbegrijpelijke standpunt van een folkloristisch partijtje was toch al tot het nulpunt gedaald. Zelfs in de bevriende kring van de ChristenUnie groeide de laatste jaren de irritatie, bijvoorbeeld wanneer bij samenwer-

king het vrouwenstandpunt door sommige SGP-ers als ononderhandelbaar aan de ChristenUnie-vrienden werd opgelegd.

Gedogen van een krachteloos standpunt

Toch werd het SGP-vrouwenstandpunt altijd wel gedoogd. Dat was enerzijds uit politieke overtuiging en anderzijds als premie op de goede reputatie van deze partij en zijn achterban: hardwerkend, loyaal aan de rechtsstaat, burgerlijk deugdzaam en vaak met meer fijngevoeligheid voor vrouwen dan de liberale goeemeente van het gelijkheidsdogma. In de Tweede Kamer bijvoorbeeld, zo weet ik uit eigen ervaring, zijn de SGP-Kamerleden altijd op gelijke voet met anderen en met normaal collegiaal respect bejegend. Natuurlijk werden en worden zij formeel en informeel op gezette tijden over dit standpunt ter verantwoording geroepen, maar dat is volstrekt normaal in een democratisch en open discours. Het is misschien wat onredelijk, maar de SGP zou nog het verwijt kunnen worden gemaakt dat ze dit (politieke) standpunt vrijwel geheel tot een interne zaak hebben teruggebracht en nooit meer de moeite namen het aan anderen als waardevol en normatief voor te houden. Men zal echter gedacht hebben, en natuurlijk op goede gronden, dat men de ander niet meer moet prikkelen dan nodig is. Maar daarmee is dit vrouwenstandpunt natuurlijk wel teruggebracht tot een last, een zaak van toenemende interne spanningen en externe krachteloosheid.

Rechter en wetgever

Anders dan nu de rechterlijke macht, hebben tot op heden de wetgevende en de uitvoerende

machten nooit willen corrigeren. Daar heeft de Haagse rechter kennelijk geen boodschap aan gehad. En dat is jammer, al was het slechts dat een democratische samenleving de ruimte moet krijgen of behouden zichzelf te trainen in tolerantie. Echter, juist op dit punt is er de laatste jaren het nodige veranderd en niet ten goede. Wat ik bijvoorbeeld miste was een publieke steunverlening voor het handhaven van de subsidie voor de SGP van een liberale politica van onverdachte reputatie onder het motto: ze deugen wel niet die SGP-ers, maar het zijn wel onze 'ouderwetse maatjes', daar blijf je met je handen van af; we wassen het varkentje zelf wel. Wat echter opviel was een zekere lafheid van Kamerleden, die hun SGP-collega niet zelf hoefden aan te pakken, maar zich achter de rechter verscholen.

dat zegt ook iets van de verruwing in meer algemene zin van het politieke klimaat in ons land

Dat laatste ligt minder in de rede dan sommigen wellicht verwachten. Immers, de politiek zelf heeft mogelijkheden genoeg gehad om hetzelfde te doen als nu de Haagse rechter. Niemand heeft echter geprobeerd de SGP-subsidie ten principale aan de orde te stellen ten tijde van de behandeling van de Wet subsidiering politieke partijen. Dat gebeurde eerder evenmin bij de goedkeuring van het VN-Vrouwenverdrag dat nu voor de rechter de belangrijkste wettelijke grond blijkt te zijn om de minister van BZK te kapittelen dat hij die vrouwonvriendelijke SGP van financiële middelen voorziet. Interessanter nog is een debat geweest in november 2001 in de Tweede Kamer waar, en misschien wel voor het eerst in zo uitgesproken mate, de betekenis van het vrouwenstandpunt van de SGP tegen het licht van onze verdragsverplichtingen werd gehouden. Dezelfde vrouwenorganisaties die de SGP nu voor de Haagse rechter hebben gedaagd hadden zich toen beklaagd bij het VN-comité, dat toeziet op de naleving van het VN-Vrouwenverdrag. Dat comité had toen van de verantwoordelijke bewindspersoon, staatssecretaris Verstand (D66!), te horen gekregen dat deze partij bepaald geen stelselmatige bedreiging voor onze rechtsorde vormt. Daarover nader bevraagd in het Kamerdebat stelde zij dat men uiterst terughoudend moet zijn in het nemen van maatregelen tegen politieke partijen. "Die horen toch vooral thuis in totalitaire staten", zo merkte zij op. Die opmerking kan, populair gezegd, de rechter in zijn zak steken.

Jammer is alleen dat uit niets blijkt dat de rechter de voorbeeldige positie van staatssecretaris Verstand heeft meegewogen. In dat Kamerdebat werd door veel Kamerleden knarsetandend over het vrouwenstandpunt van de SGP gesproken, maar werd tevens erkend dat de methode om daaraan iets te veranderen die van de overreding moest zijn. Wat dat betreft was dit debat een schoolvoorbeeld van een oefening in tolerantie. Nu, nog slechts enkele jaren later, is daarvan nauwelijks nog iets te merken en dat zegt ook iets van de verruwing in meer algemene zin van het politieke klimaat in ons land.

Hoger beroep

Wie het arrest leest kan zich moeilijk aan de indruk onttrekken dat de rechter zich zonder veel terughoudendheid heeft laten verleiden tot de rol van fatsoensrakker van het gelijkheidsdogma. De klagende vrouwenorganisaties hadden immers geponeerd dat de handhaving van het discriminatieverbod op grond van geslacht een zaak van algemeen belang was. En daarin was de rechter meegegaan en kwam zodoende niet meer toe aan een afweging met vrijheidsrechten als die van godsdienst en vereniging en vergadering. Dat mag, voor wie iets weet van de constitutionele debatten over de botsing van grondrechten de laatste kwarteeuw in ons land, merkwaardig heten. Alleen al om deze reden is het goed dat de 'getroffen' minister van BZK heeft besloten in hoger beroep te gaan. Hij heeft daarbij nog een ander gewichtig belang. De rechter heeft namelijk zonder veel plichtplegingen relevante bepalingen uit het VN-Vrouwenverdrag rechtstreeks toegepast. Dat is opvallend waar men er op goede gronden doorgaans van uitgaat dat dit soort verdragen zich primair richten tot overheden en van hen vragen zich in te spannen de bepalingen van het verdrag naar eer en geweten na te leven.

daarmee krijgt deze uitspraak een verstrekkende betekenis

Staatssecretaris Verstand had eerder gesteld dat de Nederlandse regering dit had gedaan en, alles afwegend, geen aanleiding zag de SGP op het matje te roepen. Dat de rechter de verdragsbepalingen nu rechtstreeks wenst toe te passen, betekent dan ook dat de Nederlandse staat nogal onverwacht in zijn soevereiniteit is beknot. En daarmee krijgt deze uitspraak een verstrekkende betekenis, in elk geval verdergaand dan de wetgever die het Verdrag goedkeurde voor ogen heeft gehad. De minister moet hebben gedacht dat als dit kan hetzelfde kan gebeuren met tientallen andere verdragen, zodat de gevolgen niet te overzien zijn. Alleen al dit feit noopt hem in hoger beroep te gaan.

Laïcité

Intussen laat dit arrest wel zien hoe riskant het soms kan zijn voor een organisatie, in dit geval een politieke partij, zich financieel afhankelijk te maken van overheidssubsidie. Dat geldt in het algemeen al, maar er is reden tot extra alertheid als het gaat om organisaties op godsdienstige grondslag. Er zijn tekenen dat in Nederland het beproefde politieke en maatschappelijk bestel van godsdienstige pluriformiteit wordt bedreigd door het Franse model van de laïcité, de politieke doctrine dat het hele publieke domein gevrijwaard dient te blijven van de godsdienst. Daar heerst het beginsel, want dat is het, van de neutraliteit en de seculariteit. Godsdienst is een privé-zaak en dient op afstand van de staat te blijven, want de godsdienst is een politieke en maatschappelijke splijtzwam. Die opvatting heeft met de receptie in West-Europa van de Islam een nieuwe impuls gekregen. Dat bleek bijvoorbeeld in de debatten over de zogenaamde Europese Grondwet, terwijl ook de Haagse rechter zijn uit-

daar heerst het beginsel, want dat is het, van de neutraliteit en de seculariteit

spraak motiveerde met een verwijzing naar mogelijke dreigingen vanuit de godsdienst van de Islam, een godsdienst met een slechte reputatie als het gaat om de positie van vrouwen. In ons land is een partij als de VVD op dit punt ook weer op oorlogspad, een pad dat ooit begon in de 19de eeuw toen de liberalen tegenover de confessionelen een neutrale staat voorstonden. Dat gedachtegoed, kennelijk niet gehinderd door een historische ervaring van een kleine

eeuw met bijvoorbeeld christelijk onderwijs, herleefde onlangs in een rapport van de Telderstichting, het wetenschappelijke bureau van de VVD, in het voorstel om het bijzonder onderwijs alleen nog maar te subsidiëren wanneer daar neutraal (!) godsdienstles wordt gegeven. Je moet liberaal zijn om zoiets te bedenken. VVD-voorman Van Aartsen had overigens al eerder gezegd voorstander te zijn van een verbod op bijzonder onderwijs, een krasse stelling die hij later weer verzwaakte. Maar intussen! Op dit punt is het klimaat in Nederland aan het verhard.

Theologische universiteit

Tegen die achtergrond is het besluit van de generale synode van onze kerken om financiële steun aan te vragen voor haar Theologische Universiteit op zijn minst een riskante. Het is jammer dat daarop zo weinig kritiek is gekomen. Alleen professor J. Douma maakte in een column in het Nederlands Dagblad van zijn klassiek gereformeerde hart geen moordkuil en bekritiseerde het besluit op principiële gronden. "Ik heb het idee dat er in de huidige Nederlandse situatie meer voetangels en klemmen liggen om overheidssubsidie te aanvaarden dan in vroeger jaren", zo schreef. De bevestiging van deze zorg werd prompt geleverd door de Haagse rechter. Als een politieke partij de subsidie wordt ontnomen omdat daar geen vrouwen op gelijke basis mogen functioneren waarom zou men dan ook geen problemen kunnen verwachten met een universitaire instelling, die vrouwen wel opleidt, maar anders dan mannen niet voor het ambt van predikant?

E. van Middelkoop is lid van De Eerste Kamer voor de Christenunie

Persbericht

Symposium Pastoraat en hulpverlening bij seksuele problemen

Op DV zaterdag 5 november organiseert Eleos het symposium Bron van vreugde, bron van spanning, over pastoraat en hulpverlening bij seksuele problemen.

Het symposium is bedoeld voor ambtsdragers en jeugdwerkers, mensen uit het onderwijs, hulpverleners en geïnteresseerde gemeenteleden. Het doel van het symposium is om hen kennis over seksualiteit en seksuele problemen aan te reiken, uitleg te geven over de hulpverlening aan mensen met seksuele problemen en handvatten aan te reiken voor het gesprek over seksualiteit en problemen op dit terrein.

Het ochtendprogramma bestaat uit drie hoofdlezingen. Prof dr. ir. H Jochemsen spreekt over Seksualiteit in Nederland en binnen de gereformeerde gezindte sinds de seksuele revolutie. Seksuoloog drs. P.M. Wagenaar behandelt het onderwerp Seksuele problemen en seksuologische hulpverlening. Theoloog en psychiater drs. P.J. Verhagen houdt een inleiding over Praten over seksualiteit.

In het middagprogramma worden diverse workshops aangeboden, waaronder: seksualiteit ter sprake brengen in de kerkenraad of binnen een pastorale relatie, huwelijkscatechese en het spreken over seksualiteit, hulp aan jongeren met seksuele problemen, seksuele voorlichting aan jongeren, pastoraat en hulpverlening bij homoseksualiteit, plegers van seksueel misbruik en hun partners, seksuele problemen in de partnerrelatie, mannen met seksuele problemen (pornoverslaving).

De kosten voor het symposium (incl. maaltijd) bedragen € 25,-. Meer informatie en opgave via www.eleos.nl. Of vraag brochure aan, tel. (030) 600 85 40 of jantine.quik@eleos.nl.

lied van de week

Het lied van de week voor zondag 30 oktober is gezang 270 uit het Liedboek. Een bespreking daarvan heeft gestaan in De Reformatie van 30 september 2000, jaargang 75 nr. 48

uit de kerken

Harderwijk - beroepen: kandidaat M.K. Drost te Nijkerk

Enschede: Ds. C. v.d. Beek is met zijn gezin teruggekeerd in Nederland. Vanaf 1996 heeft hij als kerkelijk opbouwwerker voor de Gereformeerde Kerken, uitgezonden door de Overijsselse Zendingsdeputaten op Papua gewerkt. Hij gaat voorlopig parttime werken in de kerk van Enschede-Zuid

Kampen: De Theologische Universiteit te Kampen houdt op dinsdag 1 november een voorlichtingsdag voor aspirant-studenten en belangstellenden in het gebouw van de universiteit aan de Broederweg. Aanmelden kan voor 21 oktober per e-mail: secretariaat@tukampen.nl, tel. 038-4471710

Amersfoort: De deputaten 'Kerkelijke Eenheid' vragen de kerken op zondag 6 november voorbede te doen voor kerkelijke eenheid. Onder meer wordt gevraagd te danken voor de groeiende toenadering tot de Christelijke Gereformeerde Kerken, te bidden voor de gesprekken met de Nederlands-gereformeerden en zich te verootmoedigen voor de kerkelijke verdeeldheid in Nederland

Kerktelefonie?

Vraag de Stichting IKN om een deskundig advies

SIKN

stichting intermediair kerktelefonie nederland

De sIKN Beheer behartigt de belangen van kerken en kerktelefoongebruikers. Dit doen we concreet door betaalbare alternatieven te bieden voor de traditionele kerktelefoon. In samenwerking met gespecialiseerde partners ontwikkelen en installeren we complete oplossingen.

Stichting IKN Beheer

Golf van Biskaje 4-a 11

3446 CP Woerden

Tel (0348) 41 09 07

Fax (0348) 41 09 47

info@sikn.nl

www.sikn.nl

De sIKN Beheer biedt drie systemen, waarmee thuisblijvers snel en relatief voordelig kunnen meeluisteren: via de kabel, via de telefoon en via de ether. Bent u zich aan het oriënteren op de mogelijkheden? Vraag ons om gericht advies of kijk voor meer informatie op onze website: www.sikn.nl. Telefonisch zijn wij bereikbaar van 12.00 - 14.30 uur.

KERNREDACTIE:

Dr. E.A. de Boer,
Prof. Dr. B. Kamphuis

OVERIGE REDACTIELEDEN:

Drs. A.L. Th. de Bruijne, Drs. I.D. Haarsma,
Prof. Dr. G. Kwakkel, Drs. B. Luiten,
Drs. K. de Vries, J. Westert.

MEDEWERKERS:

J.J.D. Baas, Drs. E. Brink, J.M. de Jong,
Ds. G. Riemer, Dr. J. Smelik,
Drs. H. Veldman

BLADMANAGEMENT:

Mevrouw M.T. Kremer
Scholma Druk bv, Postbus 7
9780 AA Bedum, tel. 050 3013636

Alle stukken voor de redactie bij voorkeur per
E-mail: reformatie@scholma.nl, ingeval per
post via bovengenoemde postbus.
Uitgever: Print Media bv, Bedum

Technische realisatie:

Scholma Druk bv, Bedum

ADMINISTRATIE EN

ADVERTENTIES:

Scholma Druk, postbus 7,
9780 AA Bedum.
Telefoon: 050 - 3013636.
Fax: 050 - 3012732
(o.v.v. Reformatie).
E-mail: reformatie@scholma.nl
Aanlevering advertenties in overleg.
ING Bank: 66.30.92.620

ABONNEMENTSPRIJZEN:

€ 49,50 per jaar
studenten € 19,50;
buitenland € 109,00
- abonnementsjaar loopt van
1 januari t/m 31 december
- opzegging van het abonnement dient 1
maand voor aanvang van het nieuwe abon-

nementsjaar schriftelijk of per e-mail te
geschieden (voor 1 december)
Losse nummers € 1,50 (incl. porto).

De Reformatie is op Daisy cd-rom
verkrijgbaar bij de Chr. Blinden-
bibliotheek voor blinden en slecht-
zienden. Tel. (0341) 565477.

ADVERTENTIES (acquisitie en verkoop):

J. Hoogenboom, tel. 050-4091204,
fax 050-4091252
e-mail: info@hoogenboom-communicatie.nl
Prijs: € 0,45 per mm.
Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uit-
gever is het niet toegestaan artikelen uit dit
blad over te nemen.

Web: www.dereformatie.nl
ISSN 0165-5191

OPVOEDEN
is mensenwerk

Heeft u problemen bij het opvoeden van uw kind
of is de relatie tussen u en uw kind verstoord?
Neem dan contact op met SGJ Toegang.

SGJ
Christelijke Jeugdzorg

033 - 475 33 00
www.sgj.nl

Professionele hulp voor christenen

**Werken is géén
kinderspel**

Wie geeft haar
toekomst?

Red een kind van
KINDERARBEID

Help al mee voor € 9,- of € 18,- per maand

Tel. 038 - 460 46 48 www.redeenkind.nl

Red een Kind helpt al meer dan 36 jaar kinderen in de derde wereld

Red een Kind

George Stephensonstraat 11
8013 NL Zwolle
E-mail info@redeekind.nl
GIRO 1599333

CBF
VOOR
GOEDE DOELLEN

Kerkgebouwen
beter verzekerd

Donatus verzekert kerken, al meer dan 150 jaar. Maar wist u dat we ook speciale verzekeringsproducten voor kerken hebben? Bijvoorbeeld voor vrijwilligers, kostbaarheden, ramen, aanstraalverlichting, inventaris, enzovoort. Als onderlinge verzekeringsmaatschappij houden we de premies laag. Sterker nog, we restitueren zelfs een groot deel. Zijn uw kerkelijke gebouwen nog niet door Donatus verzekerd? Vraag een vrijblijvende offerte aan.

donatus

Postbus 500, 5240 AM Rosmalen
info@donatus.nl www.donatus.nl
tel. 073 - 5221700

Kostbaarheden ook
beter verzekerd

donatus

Postbus 500, 5240 AM Rosmalen
info@donatus.nl www.donatus.nl
tel. 073 - 5221700

Vrijwilligers ook
beter verzekerd

donatus

Postbus 500, 5240 AM Rosmalen
info@donatus.nl www.donatus.nl
tel. 073 - 5221700

Digitaal, veelkleurig en totaal

www.schoonma.nl **schoonma druk bv bedum**
Postbus 7, 9780 AA Bedum, tel. 050 - 3013606

Print Media ontwikkeling websites

Ontwerp, bouw, beheer en onderhoud van websites.
Sites op maat, met kennis van zaken en grafische perfectie

Voor voorbeelden en meer informatie zie: www.printmedia.nl **printmedia**
new media studio